

ГИ ДЪО МОПАСАН ДЪРЖАВЕН ПРЕВРАТ

Превод от френски: Георги Жечев, —

chitanka.info

Париж току-що бе научил за поражението при Седан. Републиката беше провъзгласена. Цяла Франция се задъхваше от обхваналото я безумие, което трая дори след Комуната. От единия до другия край на страната си играеха на войници.

Шапкарите станаха полковници, които изпълняваха генералска служба; револвери и ками стърчаха по миролюбиви големи кореми, обвити с червени пояси; дребни буржоа, станали случайно войни, командуваха батальони от кресливи доброволци и псуваха като колари, за да си придадат внушителност.

Самият факт да носиш оръжие, да си служиш с пушка от някоя система влудяваше хората, които досега бяха пипали само везни, и ги правеше без никакъв повод страшни за първия срещнат. Те избиваха невинни хора, за да докажат, че умеят да убиват; разстрелваха, дето свърнат, по полята, необработени още поради нашествието на прусаците, скитащите кучета, спокойно преживящите крави, пасящите в ливадите болни коне.

Всеки се мислеше призван да играе голяма военна роля. Кафенетата и в най-малките села, натъпкани с търговци в униформа, приличаха на казарми или лазарети.

Градчето Канвил не знаеше още влудяващите новини от щаба на армията и столицата; ала от един месец там цареше голямо оживление, понеже враждуващите партии се озоваха лице срещу лице.

Кметът, господин виконт дьо Варнето, дребен, мършав и вече стар човек, легитимист, който неотдавна от амбиция се бе присъединил към Империята, започна да вижда отявлен противник в лицето на доктор Масарел, дебел пълнокръвен човек, вожд на републиканската партия в окръга, председател на франкмасонската ложа в окръжния град, председател на Земеделското дружество и на банката на пожарникарите и организатор на селската милиция, която трябваше да спаси окръга.

За петнадесет дни той бе намерил начин да склони за защита на страната шестдесет и трима доброволци, женени и бащи на семейства, благоразумни селяни и търговци в градчето, и всяка сутрин ги обучаваше на площада пред кметството.

Когато кметът случайно идваше в общината, комендантът Масарел, окичен с пистолети, минаваше гордо със сабя в ръка пред войската си и караше всички доброволци да реват:

— Да живее родината!

А тоя вик, както се виждаше, вълнуваше дребничкия виконт, който съзираше в него навярно някаква заплаха, предизвикателство, а същевременно и ненавистно напомняне за великата Революция.

На 5 септември сутринта докторът, в униформа, с револвер на масата, преглеждаше една съпружеска двойка стари селяни, единият от които, мъжът, страдащ вече седем години от подуване на вените, бе чакал и на жена му да потрябва медицинска помощ, за да отиде при лекар. В това време раздавачът донесе вестника.

Господин Масарел го разгъна, побледня, изведнъж се изправи и като вдигна екзалтирано ръце към небето, започна да крещи с пълен глас пред двамата смаяни селяни:

— Да живее Републиката! Да живее Републиката! Да живее Републиката!

После се отпусна на стола, изнемощял от вълнение.

И понеже селянинът продължи: „Отначало приличаше на мравки, които сякаш пълзяха по краката ми“, доктор Масарел се развика:

— Оставете ме на мира! Нямам време да се занимавам с глупостите ви. Републиката е провъзгласена, императорът е пленен, Франция е спасена. Да живее Републиката!

И като се втурна към вратата, изрева:

— Селест, бързо, Селест!

Изплашената прислужница дотича; той запелтечи, толкова бързо говореше:

— Ботушите ми, сабята, патрондаша и испанската кама, която е на нощната ми масичка; бързай!

Упоритият селянин се възползува от минутното мълчание и продължи:

— После заприлича на мехурчета, които ме боляха при ходене.

Но лекарят, излязъл въвн от себе си, изрева:

— Та оставете ме на мира, дявол да го вземе! Ако си бяхте мили краката, нямаше да ви сполети това!

И като го улови за яката, изкрещя в лицето му:

— Ти нима не чувствуваш, че имаме република, говедо с говедо!

Ала професионалното чувство го успокои тутакси и той заблъска навън смаяната съпружеска двойка, като повтаряше:

— Елате пак утре, елате утре, приятели. Днес нямам време.

И като се въоръжи от глава до пети, той даде отново редица неотложни заповеди на прислужницата:

— Тичай у поручик Пикар и у подпоручик Помел и им кажи, че ги чакам тук незабавно. Изпрати ми и Торш-бьоф с барабана, бързо, бързо!

А когато Селест излезе, той се замисли, като се подготвяше да преодолее трудностите на положението.

Тримата мъже пристигнаха заедно в работно облекло. Комендантът, който очакваше да ги види в униформа, подскочи.

— Та нима не знаете нищо, дявол да го вземе! Императорът е пленен. Републиката е провъзгласена. Трябва да се действа. Моето положение е деликатно, бих казал, опасно.

Той се замисли няколко секунди пред смаяните лица на подчинените си, после поде:

— Трябва да се действа без колебание; в такива времена минутите се равняват на часове. Всичко зависи от бързината на решенията. Вие, Пикар, идете намерете свещеника и го помолете да бие камбаната за тревога, за да се събере народът, комуто ще съобща новината. Вие, Торшбьоф, бийте барабана в цялата община чак до колибите Жеризе и Салмар, за да се свика въоръжената милиция на площада. Вие пък, Помел, облечете бързо униформата си, само пелерината и шапката. Ние заедно ще заемем кметството и ще предложим на господин Варнето да ми предаде властта. Разбрано?

— Да.

— Направете всичко, и то бързо. Аз ще ви придружа до къщи, Помел, понеже ще действваме заедно.

След пет минути комендантът и неговият подчинен, въоръжени до зъби, се появиха на площада тъкмо в момента, когато дребничкият виконт дьо Варнето, с гетри на краката като за лов, с пушка на рамо, се зададе с бързи крачки от другата улица, последван от тримата си пазачи със зелени наметала, с ножове на бедрата и пушки през рамо.

Докторът се спря смаян, а четиримата мъже се вмъкнаха в кметството и затвориха вратата след себе си.

— Изпревариха ни — прошепна лекарят, — сега ще трябва да чакаме подкрепление. Четвърт час ще се почива.

Появи се поручик Пикар.

— Свещеникът отказва — рече той, — дори се заключи в черквата заедно с клисаря и с вратаря.

От другата страна на площада, срещу бялото и затворено кметство, черквата, няма и черна, показваше голямата си дъбова врата с желязна обковка.

И докато любопитните жители подаваха нос от прозорците или изскачаха от прага на къщите, барабанът неочаквано загърмя и Торшбьоф се появи, удряйки бясно трите бързи призивни удара. Той премина площада с ловки стъпки и се изгуби по пътя към полето.

Комендантът извади сабята, пристъпи сам, застана по средата между двете сгради, в които се бе барикадирал неприятелят, и като размахна сабя над главата си, изрева с цялата сила на дробовете си:

— Да живее Републиката! Смърт на предателите!

След това се прибра при своите офицери.

Месарят, хлебарят и аптекарят, разтревожени, окачиха кепенците и затвориха дюкянните си. Само бакалницата остана отворена.

В това време хората от милицията пристигнаха малко по малко, облечени различно, но всички носеха на глава черно кепе с червени галони; това кепе съставляше цялата униформа на корпуса. Те бяха въоръжени със старите си ръждясали пушки, които висяха от тридесет години над огнищата в кухните, и много приличаха на отряд пъдари.

Когато около него се насъбраха около тридесетина души, командирът с няколко думи ги осветли върху събитията; после се обърна към своя щаб и рече:

— Сега да действуваме.

Жителите се трупаха, разглеждаха и си шушукаха.

Докторът бързо изработи бойния си план:

— Поручик Пикар, вие ще настъпите под прозорците на кметството и ще поискате от господин дьо Варнето в името на Републиката да ми предаде общината.

Ала поручикът, майстор зидар, отказа:

— Ей, че сте хитрец! Искате да изям един куршум ли, благодаря! Нали знаете, че тия, що са вътре, стрелят добре. Изпълнете поръчката си сам.

Командирът почервеня.

— Заповядвам ви да отидете в името на дисциплината!

Поручикът се възмути:

— Тъй ли, аз не съм намерил живота си на улицата!

Първенците на градчето, събрани наблизко в група, започнаха да се смеят. Един от тях извика:

— Имаш право, Пикар, сега не му е времето!

Тогава докторът прошепна:

— Подлеци!

И като предаде сабята и револвера си на един войник, той пристъпи с бавни крачки, втренчил поглед в прозорците, очаквайки да се подаде оттам някое пушечно дуло, насочено към него.

Когато стигна на няколко крачки от зданието, двете странични врати, които водеха за училището, се разтвориха и оттам се втурна вълна от дечурлига, оттук момченца, оттам момиченца, които започнаха да скачат на големия площад, закряхаха като стадо гъски около доктора и заглушиха гласа му.

Щом излязоха и последните ученици, двете врати пак се затвориха.

Най-после тълпата от сополанчета се пръсна и командирът извика със силен глас:

— Господин дьо Варнето!

Един прозорец на първия етаж се отвори, появи се господин дьо Варнето.

Командирът поде:

— Господине, вие знаете великите събития, които току-що промениха формата на управлението. Онова правителство, което представлявахте вие, не съществува вече. На власт дойде снова, което представлявам аз. При тия печални, но решителни обстоятелства ида да поискам от името на новата република да предадете в ръцете ми службата, с която бяхте натоварен от по-раншната власт.

Господин дьо Варнето отвърна:

— Господин докторе, аз съм кмет на Канвил, назначен от компетентната власт, и ще остана канвилски кмет, докато не бъда уволнен и заместен с постановление отгоре. Като кмет, аз съм у дома си в кметството и ще стоя в него. Пък ако обичате, опитайте се да ме измъкнете.

И той пак затвори прозореца.

Командирът се върна при войската си. Но преди да се обясни, изгледа от глава до пети поручик Пикар и извика:

— А вие, вие сте смелчага, прославен заек, срам за армията! Лишавам ви от чина ви!

Поручикът отговори:

— За това не искам и да знам. — И той се присъедини към групата на шушукащите помежду си граждани.

Тогава докторът започна да се колебае. Какво да прави? Да щурмува? Но дали хората му ще се съгласят? И освен това има ли право да постъпи така?

Осени го една мисъл. Той изтича до телеграфната станция, която се намираше срещу кметството, от другата страна на площада, и изпрати три телеграми.

До г.г. членовете на републиканското правителство в Париж.

До г. новия републикански префект на Долна Сена в Руан.

До г. новия републикански префект в Диеп.

Изложи положението, описа опасността, заплашваща общината, която остава в ръцете на предишния кмет монархист, предложи преданите си услуги, поиска нареждания и се подписа, като придружи името си с всички свои титли.

След това се върна при войската си и като извади десет франка от джоба си, рече:

— Ето, приятели, идете да си похапнете и пийнете; само че оставете едно отделение от десет човека, за да не може никой да излезе от кметството.

Ала предишният поручик Пикар, който разговаряше с часовникаря, чу думите му, захили се и се обади:

— Дявол да го вземе, та ако те излязат, това ще бъде удобен случай да влезете вие. Иначе ще има много да чакам, докато ви видя вътре!

Докторът не отговори и отиде да обядва.

Следобед той постави постове по цялата околност, като че ли градчето бе заплашено от неочаквано нападение.

Мина няколко пъти пред вратите на кметството и черквата, но не забеляза нищо подозрително; двете сгради сякаш бяха пуссти.

Месарят, хлебарят и аптекарят отвориха отново дюкянните си.

По къщите си шушнеха много. Ако императорът е пленен, тук трябва да има някакво предателство. Не се знаеше точно коя от републиките се е върнала.

Падна нощ.

Към девет часа докторът се приближи сам, безшумно, до входа на кметството, убеден, че противникът си е отишъл да спи; но тъкмо когато се готвеше да изкърти вратата с мотика, един силен глас, гласът на единия от пазачите, попита изведнъж:

— Кой е там?

И господин Масарел хукна да бяга, колкото му крака държат.

Настъпи ден, но положението с нищо не се измени.

Въоръжената милиция заемаше площада. Всички жители на градчето се бяха събрали около тая войска и чакаха някакво разрешение. Селяни от близките села идваха да видят.

Тогава докторът разбра, че рискува репутацията си и реши да свърши с тая работа по един или друг начин; тъкмо щеше да вземе някакво решение, навярно енергично, когато вратата на телеграфната станция се отвори и малката прислужница на директорката се появи с два листа в ръка.

Изпърво тя се запъти към командира и му връчи една от телеграмите, а после премина по средата на пустия площад, смутена от втренчените в нея погледи, навела глава, подскачайки ситно, и отиде, та похлопа тихо на барикадираната сграда, сякаш не знаеше, че там има въоръжена сила.

Вратата се откряна; една мъжка ръка пое посланието и момиченцето се върна, цяло почервенияло, готово да заплаче, задето всички бяха втренчили поглед в него.

Докторът каза с треперещ глас:

— Моля, малко мълчание.

И когато народът млъкна, той поде гордо:

— Ето какво съобщение получих от правителството.

Той вдигна телеграмата и зачете:

„Предишният кмет уволнен. Разгласете веднага. Ще получите по-нататъшни нареждания.

За префекта,
Сапен съветник“

Той тържествуваше, сърцето му тупаше от радост; ръцете му трепереха, ала Пикар, предишният му подчинен, извика от една съседна група:

— Добре е всичко това: само че ако ония не излязат, здраво ще ви обвърже тая хартийка!

Господин Масарел побледня. И наистина, ако ония не излязат, ще трябва да настъпи. Това беше не само негово право, но и дълг.

И той наблюдаваше безпокойно кметството с надеждата, че вратата ще се отвори и противникът ще се преклони.

Ала вратата си стоеше затворена. Какво да прави? Тълпата растеше, трупаше се около милицията. Всички се смееха.

Една мисъл най-вече мъчеше лекаря. Ако заповяда да се щурмува, трябваше да върви начело на своите хора; и понеже, ако убият него, препирнята щеше да престане, сигурно бе, че господин дьо Варнето и тримата пазачи щяха да стрелят само по него. А те стреляха добре, твърде добре; нали и Пикар му каза това ей сега. Ала нова мисъл го осени и той се обърна към Помел:

— Тичайте и помолете аптекаря да ми даде една кърпа и една тояга.

Поручикът се втурна.

Докторът смяташе да направи парламентъорско бяло знаме, което навярно щеше да зарадва легитимистичното сърце на предишния кмет.

Помел се върна с искания бял парцал и една дръжка от метла. С помощта на канап направиха знаме, което господин Масарел улови с две ръце и пристъпи отново към кметството, като го държеше пред себе си. Когато стигна срещу вратата, той пак повика:

— Господин дьо Варнето!

Вратата се разтвори внезапно и на прага се появи господин дьо Варнето заедно с тримата пазачи.

Докторът се отдръпна с инстинктивно движение: после поздрави учтиво неприятеля си и изрече, задушаван от вълнение:

— Господине, идвам да ви съобщя нарежданията, които получих. Без да отвърне на поздрава му, благородникът отговори:

— Аз ще се оттегля, господине, но знайте, че не правя това нито от страх, нито от подчинение на мръсното правителство, което узурпира властта.

И наблягайки на всяка дума, той заяви:

— Не искам да се смята, че служи на Републиката нито ден. Ето всичко.

Масарел, слисан, не отвърна нищо, а господин дьо Варнето тръгна с бързи крачки и се скри зад ъгъла на площада, следван все още от своя конвой.

Тогава докторът, обезумял от гордост, се върна при тълпата. Когато стигна толкова близо, че да го чуят, той извика:

— Ура! Ура! Републиката тържествува по всички линии!

Това не предизвика никакво вълнение.

Лекарят поде:

— Народът е свободен, вие сте свободни, независими. Гордейте се!

Неподвижните селяни го гледаха, но в очите им не припламна никаква гордост.

Сега пък той започна да ги наблюдава, възмутен от тяхното безразличие, и се питаше какво да каже, какво да направи, за да произведе удар, да наелектризира тоя спокоен край, да изпълни своята мисия на подбудител.

Изведнъж му дойде едно вдъхновение и той се обърна към Помел:

— Поручик, идете, вземете бюста на предишния император, който се намира в съвещателната зала на общинския съвет, и го донесете заедно с един стол.

Скоро поручикът се появи: той носеше на дясното си рамо гипсовия Бонапарт, а в лявата си ръка държеше един сламен стол.

Господин Масарел го посрещна, пое стола, сложи го на земята, постави отгоре му белия бюст и като се отдръпна няколко крачки, заговори със звучен глас:

— Тиранино, тиранино, ти падна, падна в калта, в тинята! Умиращото отечество пъшкеше под твоя ботуш. Но Съдбата-отмъстителна те порази. Поражение и срам те постигнаха; ти падаш победен, пленник на прусаците, а над развалините на рухналата ти империя се изправя младата и лъчезарна Република, вдигнала разбития ти меч...

Той очакваше аплодисменти. Ала никакъв вик, никакво ръкопляскане не избухна. Смаяните селяни мълчаха; а бюстът със

заострените мустаци, които се спускаха от двете страни и под бузите, неподвижният бюст, срасан добре като бръснарска реклама, сякаш гледаше господин Масарел с гипсовата си неизличима и подигравателна усмивка.

Те стояха така лице срещу лице — Наполеон на стола, а лекарят прав на три крачки от него. Гняв обхвана коменданта. Ала какво да прави? Какво да направи, за да се раздвижи тоя народ и да спечели окончателно тая победа на общественото мнение?

Ръката му случайно се опря на корема и под червения си пояс той напипа дръжката на револвера.

Никакво вдъхновение, никакви думи не му идваха вече. Тогава той измъкна пистолета си, пристъпи две крачки и почти от упор стреля в предишния монарх.

Куршумът проби в челото малка черна дупка, като петно, почти нищо. Ефектът не сполучи. Господин Масарел стреля втори път и безспирно изстреля и трите последни патрона. Челото на Наполеон се разлетя в бял прах, ала очите, носът и тънките заострени мустаци стояха непокътнати.

Тогава, излязъл въвн от себе си, докторът събори с юмрук стола, стъпи с крак върху останките от бюста, зае позата на победител, обърна се към смаяната публика и извика:

— Нека загинат така всички предатели!

И понеже пак не се появи никакъв възторг, понеже зрителите стояха все така смаяни, командирът извика на хората от милицията:

— Сега можете да се разотидете по домовете си!

И самият той се запъти с едри крачки към дома си, сякаш бягаше.

Още щом се появи, прислужницата му каза, че в кабинета му го чакат повече от три часа болни. Той се затече натам. Това бяха двамата селяни с подутите вени, които бяха дошли още в зори, упорити и търпеливи.

И старецът веднага поде обяснението си:

— Отначало усещах като че мравки пълзят по краката ми...

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.